

15.3.2018

[Erika Löfström](#)

Yritysyhteistyö ihmistieteellisessä tutkimuksessa

Yritysyhteistyölle on monenlaisia motiiveja, hyötyjä ja haasteita, joihin liittyy pohdintaa tutkijan vastuista ja velvollisuuksista.

Yritysyhteistyö on tullut yhä enenevässä määrin yliopistojen ja korkeakoulujen tutkimustoimintaan. Tässä kirjoituksessa hahmotetaan yhteistyön motiiveja, hyötyjä ja haasteita sekä tunnistetaan yhteistyössä esille nousevia eettisiä kysymyksiä. Näihin kysymyksiin liittyy pohdintoja tutkijan vastuista ja velvollisuuksista.

Näkökulma tässä kirjoituksessa on humanistis-yhteiskuntatieteellisten alojen ihmisiin kohdistuvan tutkimuksen näkökulma. Esimerkiksi lääketieteellisen tutkimuksen yritysyhteistyö jää tämän artikkelin ulkopuolelle. Yritysyhteistyön eettiset kysymykset perustuvat osittain aiempaan kirjallisuuteen, osin kirjoittajan kokemukseen ihmistieteiden eettisestä ennakoarvioinnista.

Yritysyhteistyön motiiveja, hyötyjä ja haasteita

Yhteistyölle on monenlaisia motiiveja. Tutkijalle yhteistyö kaupallisen yrityksen kanssa avaa uusia tutkimusmahdollisuuksia, mahdollisuuksia tutkimustulosten hyödyntämiselle ja soveltamiselle käytännössä, pääsyä mukaan kehittämään uusia teknologioita ja näiden sovelluksia, tilaisuuden kehittää tutkimusmenetelmiä kehittyvien teknologioiden myötä, sekä tilaisuuden tutustuttaa opiskelijoita yritysmaailmaan. Yrityksen näkökulmasta yhteistyö yliopiston kanssa tarjoaa väylän uusimpaan tietoon ja menetelmälliseen osaamiseen ja yritys saa käyttöönsä tutkijan osaamisen. Yhteistyö yliopiston tai korkeakoulun kanssa voi merkitä kilpailukyvyn parantamista sekä resurssien tehokkaampaa hyödyntämistä ja säästämistä. Yliopistoyhteistyö toimii myös lahjakkaiden opiskelijoiden rekrytointikanavana.

Yritysyhteistyötä on tehty pitkään lääketieteissä ja teknologia-aloilla, joissa käytännöt ovat kehittyneempiä ja toimintaympäristöön juurtuneita. Monilla humanistis-yhteiskuntatieteellisillä aloilla yritysyhteistyö on tähän asti lähtenyt pikemmin yksittäisten tutkijoiden kiinnostuksesta kuin ollut yleisesti harjoitettua toimintaa. Yliopistot ovat viime vuosina panostaneet yritysyhteistyön tukemiseen myös näillä aloilla. Yliopistojen tutkimuspalvelut järjestävät niin sanottuja pitchaus-harjoituksia ja -tilaisuuksia tutkijoille ja tarjoavat tukea ja koulutusta potentiaalisesti yrityksiä kiinnostavaa tutkimusta tekeville tutkijoille.

Monilla humanistis-yhteiskuntatieteellisillä aloilla yritysyhteistyö on tähän asti lähtenyt pikemmin yksittäisten tutkijoiden kiinnostuksesta kuin ollut yleisesti harjoitettua toimintaa.

Uutta on, että tällaiset tukipalvelut yhä enemmän kohdistuvat yhteiskuntatieteellisille ja humanistisille aloille, joissa yritysyhteistyö on vielä verrattain vähäistä. Yliopistoilla on painetta löytää uusia tutkimuksen rahoitusmuotoja perinteisten rahoitusinstrumenttien rinnalle, ja yritysyhteistyö tarjoaa siihen mahdollisuuden. Yritysyhteistyö voi tuoda arvovaltaa niin yliopistolle

ja tutkijalle kuin yritykselle. Samalla tieteentekijöitä voi huolestuttaa maineen kärsiminen riippumattomana tutkijana ja leimautuminen yrityksen markkinoijaksi.

Tutkijaa voi niin ikään huolestuttaa tutkimustulosten kaupallistamiseen liittyvät ennakoimattomat seuraukset, jolloin tutkijan näkökulmasta korostuvat vastuuettiset kysymykset. Lisäksi yritys voi olla kiinnostunut ensisijaisesti tuotekehittelystä ja tiedon sovelluksesta, kun taas tutkijaa, jolla on tarve kehittää omaa tieteenalaansa, ohjaavat teoreettiset intressit. On myös esitetty, että lahjakkaiden tutkijoiden osallistuminen opetukseen vähenee, mistä on negatiivisia seurauksia yliopiston opetustehtävälle. Voidaan kysyä, palveleeko yritys yhteistyö yliopiston intressejä, jos yritys yhteistyöhön käytettävä aika on pois yliopiston keskeisestä tehtävästä. Toisaalta, yritys yhteistyötä tekevä tutkija voi myös tuoda opetukseen uutta ja tarpeellista näkökulmaa.

Eettiset kysymykset ihmistieteiden yritys yhteistyössä

Niin tutkijoilla kuin monilla yrityksillä on eettiset ohjeistukset. Ihmisiä tutkittaessa keskeisiä eettisiä periaatteita ovat tutkittavan itsemääräämisoikeuden kunnioittaminen, yksityisyys ja tietosuojat sekä vahingon välttäminen. Yritysten eettisissä ohjeistuksissa korostuvat velvollisuudet osallisia ja osakkaita kohtaan, yrityksen arvot sekä työntekijöiden käytös ja toiminta. Eettisiä dilemmoja syntyy yritys- ja tiedemaailman erilaisten lähtökohtien ja tavoitteiden ristipaineessa.

Tieteen avoimuus, tutkimustulosten sovellusarvo ja tulosten julkaiseminen

Törmäyskurssille voivat joutua tieteen avoimuuden ja kyseenalaistettavuuden ideaali ja toisaalta yrityksen tarve varjella sen kilpailuetua ja tuotteiden tai palveluiden myönteistä julkisuuskuvaa. Tutkijalle tieto sinänsä on itseisarvo riippumatta siitä, onko sillä sovellusarvoa vai ei. Yritykselle tiedosta taas tulee arvokasta, kun sitä sovelletaan esimerkiksi tuote- tai palvelukonseptin kehittämisessä. Tutkimustulosten julkaiseminen on tutkijanuralla keskeisiä meritoitumisen välineitä, jolloin intressille tutkimustulosten julkaisuun on myös henkilökohtaisia vaikuttimia.

Erityisen ongelmallisia yrityksen kannalta ovat tutkimustulokset, jotka eivät tue tulkintaa palvelun tai tuotteen hyödyllisyydestä tai eduista. Yrityksen näkökulmasta voi myös olla epälojaalia osakkaita kohtaan tuoda julki tietoa, joka asettaa tuotekehittelyn tuloksen kyseenalaiseksi. Siinä tapauksessa, että tiedon julkistaminen ja altistaminen kritiikille jää puuttumaan, voidaan kyseenalaistaa, onko kyse tieteellisestä tiedosta, jos tieteellisen tiedon itseään korjaavalle mekanismille ei yhteistyön puitteissa löydy sijaa.

Törmäyskurssille voivat joutua tieteen avoimuuden ja kyseenalaistettavuuden ideaali ja toisaalta yrityksen tarve varjella sen kilpailuetua ja tuotteiden tai palveluiden myönteistä julkisuuskuvaa.

Ristiriitoja voi niin ikään aiheuttaa kysymys siitä, onko tutkimuksen päämääränä pääsääntöisesti tuotekehittely vai tieteellisen tiedon luominen. Yrityksen näkökulmasta tutkijan teoretisoinnit voivat olla ajanhukkaa, kun taas tutkija pitää välttämättömänä osallistumista oman tieteenalan tietopohjan kehittämiseen.

Tutkimuksissa on todettu, että yliopisto-yritys yhteistyönä tehdyn tutkimuksen raportointi on vinoutunutta positiivisia tai myönteisiä tuloksia korostavalla tavalla. Tämä voi toki myös olla seurausta tiedelehtien haluttomuudesta julkaista nollatuloksia. Tieteen avoimuuden ja riippumattomuuden näkökulmasta on kuitenkin tärkeää, että tutkijalla säilyy päättäväisyyttä siitä,

milloin ja missä hän pyrkii tuomaan julki tutkimustulokset. Kokonaan yrityksen maksaman tilaustutkimuksen kohdalla tilanne on toinen, mutta mikäli tutkimuksessa on mukana julkista rahoitusta, tulee tutkijalla olla oikeus päättää tulosten julkaisemisesta. Monet tieteen rahoittajat myös edellyttävät tätä.

Tutkimuksen luotettavuus ja hyödynnettävyys

Tulosten julkaisemisen lisäksi ristiriitoja tieteenteon ja yritysmaailman lainalaisuuksien välille syntyy siitä, kuinka nopeasti tutkimuksesta halutaan saada tai ajatellaan saatavan tuloksia. Yrityksen kannalta on hyödyllistä, jos tutkittu tieto saadaan käyttöön mahdollisimman nopeasti. Tämä tavoite voi näkyä tutkimuksen suunnittelussa esimerkiksi siten, että aineistonkeruu sijoitetaan ajankäytöllisesti tehokkaiksi jaksoiksi. Kuitenkin esimerkiksi muutoksia käyttäytymisessä tai oppimisessa, jotka ovat tyypillisiä kiinnostuksen kohteita monilla ihmistieteiden aloilla, on melko vaikea tavoittaa luotettavasti. Erilaiset pitkittäisasetelmat olisivat usein toivottavia, jotta muutoksen suunnasta pidemmällä aikavälillä voitaisiin sanoa jotakin suhteellisen luotettavaa. Ajankäytölliset paineet voivat johtaa siihen, että tutkimusasetelmista tingitään tutkimuksen luotettavuuden kustannuksella.

Ei-lääketieteellisillä aloilla, joissa tutkitaan ihmisiä ja heidän käyttäytymistään, on ylipäättänsä usein vaikeaa, ellei jopa mahdotonta, kartoittaa koko vaikuttavien tekijöiden kirjo. Esimerkiksi käyttäytymisessä tai asenteissa tapahtuviin muutoksiin vaikuttavat usein monet sellaiset tekijät, joita ei voida ottaa mukaan tutkimukseen, mutta joiden vaikutusta ei voida poissulkea. Näin ollen tutkimuksen avulla tuotettu tieto voi tutkijan näkökulmasta olla huomattavasti epävarmempaa, kun taas yrityksen näkökulmasta voidaan kaivata selkeämpiä vastauksia ja tartutaan hanakammin yrityksen näkökulmasta myönteisiin tuloksiin. Tutkija voi olla haluton vetämään varmoja johtopäätöksiä, sillä lähtökohtaisesti tuloksiin liittyy usein monia epävarmuustekijöitä. Vaikka tulosten julkaisemisesta päästään yhteisymmärrykseen, voi tulosten tulkinnasta syntyä erimielisyyksiä ja tutkimusasetelmakin voi lopulta olla tutkimuksen luotettavuuden kannalta epätydyttävä kompromissiratkaisu.

Tutkimuksen tarpeellisuus ja hyötyjen jakautuminen

Näkemykset tutkimuksen tarpeellisuudesta voivat perustua erilaisille arvoille. Esimerkiksi tutkittava tuote voi tuottaa hetkellistä mielihyvää tutkittavalle ja mahdollisesti voittoa yritykselle, mutta tutkijan näkökulmasta voi olla kyseenalaista, onko tuotteesta tai palvelusta varsinaista hyötyä. Mikäli mukana on julkista rahoitusta, on välttämätöntä punnita tutkimuksen tarpeellisuus ja hyödyt sen kohderyhmälle ja tieteelle laajemmin. Tutkijan eettisiin valintoihin kuuluu myös sen pohtiminen, millaista tutkimusta hän haluaa olla mukana edistämässä.

Myös kysymys siitä, miten tutkimuksen hyödyt jakautuvat kohderyhmälle, voi olla ajankohtainen yliopiston ja yrityksen välisessä yhteistyössä. Tutkittaessa vaikkapa uuden teknologian tai digitaalisen sovelluksen opetuskäyttöä, voi kiusauksena olla tutkimuksen toteuttaminen koulussa, jossa on motivoituneet opettajat ja oppilaat ja jossa oppimistulokset ovat lähtökohtaisesti hyviä. Se, keihin erilaiset kokeilut ja interventiot kohdistuvat on keskeinen eettinen valinta, joka suuntaa tutkimuksen hyödyn jakautumista.

Osallistumisen vapaaehtoisuus ja kannustimien käyttö

Tutkimukseen osallistumisen tulee olla lähtökohtaisesti vapaaehtoista ja painostuksesta vapaata. Huomattavan suuret korvaukset tuottavat painetta osallistua, jolloin vapaaehtoisuus kärsii. Toisin kuin lääketieteellisessä tutkimuksessa, muussa ihmistieteiden tutkimuksessa ei ole säädely korvausperusteista.

Yrityksen näkökulmasta esimerkiksi sadan tai muutaman sadan euron korvaus ei ehkä ole kovin merkittävä korvaus tutkittavan ajasta ja vaivannäöstä, mutta tutkimuksen näkökulmasta näin iso korvaus varmasti vaikuttaa osallistumishalukkuuteen. Laajaa tai kattavaa aineistoa ei siis voida ostaa. Tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuuden tärkeyttä itsemääräämisoikeuden valossa on tutkijan avattava niille yhteistyön osapuolille, joille tämä puoli tutkimuseetiikasta ei ole entuudestaan tuttua.

Lopuksi

Edellä on nostettu esille joitakin haasteita, joita yritysyritys yhteistyö saattaa tuoda mukanaan ei-lääketieteelliseen ihmistieteiden tutkimukseen. Aloilla, joilla yritysyritys yhteistyö on perinteisesti ollut vähäistä, tutkijat ovat tottumattomia toimimaan yritysten kanssa. Eettisiä näkökulmia ei välttämättä huomata nostaa yhteisen keskustelun kohteeksi. Tutkimuksen eettisyyden varmistamiseksi voikin yliopistoissa olla tarpeen luoda yhteistyötä riittävästi raamittavat ohjeet. Näiden avulla tutkijan on luontevampaa nostaa keskustelun kohteeksi tutkimuksen eettiset kysymykset. Ennen tutkimuksen toteutusta tutkijan kannattaa sopia ainakin

1. tutkimusasetelman riittävydestä tiedon luotettavuuden näkökulmasta
2. oikeudesta päättää tutkimuksen tulosten julkaisemisesta
3. aineiston käsittelyyn ja säilyttämiseen liittyvistä oikeuksista
4. tutkittaville maksettavan korvauksen suuruudesta ja
5. yritysyritys yhteistyön riittävästä kuvaamisesta tutkittavalle

Samalla voi olla tarpeen niin yliopiston tai korkeakoulun kuin yksittäisen tutkijan ja hänen ryhmänsä tavoitteiden kirkastaminen: Mitä yritysyritys yhteistyöllä tavoitellaan? Mistä asioista ollaan valmiita neuvottelemaan? Mistä asioista ei olla valmiita tinkimään?

Erika Löfström on kasvatustieteen professori Helsingin yliopistossa ja tutkimuseettisen neuvottelukunnan jäsen.

Lisätietoja:

Clarkeburn, H. & Mustajoki, A. (2007). Tutkijan arkipäivän etiikka. Vastapaino.

Harman, G. (2001). University–industry research partnerships in Australia: extent, benefits and risks, *Higher Education Research & Development*, 20:3, 245–264.

Harman, G. & Sherwell, V. (2002) Risks in university–industry research links and the implications for university management, *Journal of Higher Education Policy and Management*, 24:1, 37–51,

Isomäki, H., Leino, O., Pajunen, J., Wirman, H. (2007). Working within the varying interests between academic and industrial ICTs research: Ethical dilemmas and individual researchers' accountabilities. Fifth International Critical Management Studies Conference, 11–13 July, 2007. The University of Manchester, Manchester, U.K., pp. 58–59.

Kaptain, M. (2004). Business codes of multinational firms: What do they say? *Journal of Business Ethics*, 50(1), 13–31.

Tutkimuseettisten näkökulmien checklist yritysyritys yhteistyönä tehtävään ihmistieteelliseen tutkimukseen (pois lukien lääketieteellinen tutkimus).

Ihmistieteiden eettinen ennakoarviointitoimikunta ja tutkimuksen juristit. 2017). Helsingin yliopisto.

https://www.helsinki.fi/sites/default/files/atoms/files/check_list_yrity...

Weissman, R. (2001). Is the university–industrial complex out of control? Nature, 409(6817), 20–27.

[Yritysyhteistyö](#) [Ihmistieteet](#)

social9

Lue lisää:

[Tieteen avoimuus ja tilaustutkimus](#)

[Tutkimuseettinen tarkistuslista yritysytteistyönä tehtävään ihmistieteelliseen tutkimukseen](#)

Tämä teos on lisensoitu [Creative Commons Nimeä 4.0 Kansainvälinen -lisenssillä](#).